

SANT CORNELI

Pallars Jussà

Un itinerari per escenaris de la guerra civil 1936~39

Distància	17,6 km
Desnivell acumulat	1123 m
Nivell de dificultat	fàcil
Data	30 de novembre de 2016
Cartografia	Editorial Piolet. Boumort (1:20000)
Recursos consultats	La Serra del Boumort i muntanyes veïnes. Manuel Cortès Ribelles. Cossetània (Azimut 70) Les batalles del Segre i la Noguera Pallaresa. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona. Pagès Editors. 25 excursions pel front del Pallars. Joan Ramon Segura. Cossetània (Azimut 87) Front del Pallars
Punts per a GPS	http://ca.wikiloc.com/wikiloc/view.do?id=15759475

Aquest fàcil itinerari circular visita alguns dels escenaris bèl·lics a l'entorn de la muntanya de Sant Corneli, un indret tristament notori juntament amb altres com Baladredo, les Pedres d'Auló o el Merengue, d'ençà el maig de 1938, en el context de l'ofensiva de l'exèrcit republicà als fronts del Segre i la Noguera Pallaresa. Sant Corneli és un gran tossal, com una prolongació ponentina de la Serra de Carreu. Encara s'hi conserven ben visibles restes de les trinxeres on tants homes van perdre-hi la vida.

Context històric

Després de la caiguda del front de l'Aragó, l'avenç feixista es deturà a les fronteres naturals de l'Ebre, el Segre i la Noguera Pallaresa on assolí establir diversos caps de pont a les ribes esquerres, com el de Tremp, que havia sigut ocupada el 7 d'abril de 1938, abastant posicions estratègiques com Conques, el Roc de Pessonada o Sant Corneli, i el control dels embassaments de Sant Antoni i Tarradets.

Aquella aturada va propiciar la reorganització republicana i la preparació de la contraofensiva que tindrà dues fases: el maig al llarg de la Noguera Pallaresa i del Segre i el juliol a l'Ebre. Per preparar-la l'exèrcit governamental es reforçà amb nous contingents de reclutes i reservistes. Es cridaren a files diverses lleves, com la del 1941, més coneguda per «Quinta del Biberó». Joves nascuts l'any 1920 i que entraren en combat amb 17 i 18 anys. Però també reservistes de molta més edat com els de la lleva del 27, de 32 anys.

A partir del 23 de maig l'ofensiva s'havia generalitzat al llarg de tot el front pallarès. Sant Corneli, com a punt estratègic, fou un dels escenaris on es van enregistrar combats molt violents. Els sediciosos havien fortificat la trinxera de Vilanoveta, pas natural entre la Conca de Dalt i la vall de Carreu. Les divisions governamentals van atacar des d'aquesta vall, intentant encerclar la muntanya i llançant atacs frontals des de la Costa Gran. Després de set dies d'intensos combats i nombroses baixes per ambdós bàndols, el 31 de maig els republicans, esgotats, es van replegar i cessaren l'ofensiva en tot el front.

«Acabada la guerra, no foren pocs els veïns dels pobles propers que, desitjosos de veure de prop l'escenari dels combats, pujaren al cim, on es trobaren davant d'un espectacle dantesca d'esquelets de soldats agafats als filferros protectors de les posicions nacionals...» Manuel Gimeno, del seu llibre *«Revolució, guerra i repressió al Pallars»*.

Accés

De la Pobla de Segur prenem la carretera que, per la riba del pantà de Sant Antoni mena a Aramunt, rebutjant les bifurcacions que, per l'esquerra, puguen al Pont de Claverol, Claverol/Hortonedà i Sant Martí de Canals/Pessonada.

Les Eres d'Aramunt (550m)

Nucli del municipi de la Conca de Dalt. L'antic raval de les Eres va esdevenir, d'ençà els anys 40 del passat segle, l'únic nucli habitat per abandonament de la vila vella.

Al peu de la muntanya de Sant Corneli i a la riba esquerra del pantà de Sant Antoni.

Prenem una pista que baixa (W) a creuar el riu de Carreu, en direcció a la font de la O. Hi ha un rètol indicador. És el camí de Tremp que, per marge esquerre del pantà, passa per Orcau.

Font de la O (510m)

Important surgència, comparable a la de la font Bordonera d'Organyà. Hi ha un espai habilitat com a berenador.

Seguint pel camí de Tremp creuem el desguàs d'una altra surgència: la font Mentidera. El pontarró que hi veiem correspon a l'antic camí que la pista va tallar.

Poc més enllà trobem el camí de Sant Corneli.

Camí de Sant Corneli (510m)

A mà esquerra de la pista. Hi ha un rètol indicador.

En pendent en general moderat però llarg i constant, entre llaçades, s'enfila pel vessant ponentí. No hi ha senyalització de continuïtat, però és ben fressat i no ofereix dubtes.

Creuem boscos de boix i pineda de rojalet, que més amunt dóna pas a l'alzinar de carrasca. Però també matollars, especialment al voltant del cim, on hi predomina el garric.

Trinxeres (1260m)

A la cota 1260 comencem a trobar les primeres trinxeres. Son clots oberts al terra o rodals de pedres apilades sense solcs que els uneixin entre sí, orientats a nord i ponent. A uns dos-cents metres, baixant cap al nord, se'n localitzen més.

Sant Corneli (1354m)

Coronat per una diminuta ermita. També per una creu trencada i aterrada que van obligar a alçar als presoners de guerra republicans. Al voltant del cim hi ha més trinxeres, amb alguns posts de tirador més sòlids, construïts amb morter.

És una bona talaia sobre el Pallars Jussà. De ponent a llevant hi albirem de la Serra de Gurb amb el Pui de Lleràs, al Boumort i la Serra de Carreu. A migdia l'horitzó el tanca el Montsec i al nord els cims que envolten les valls de Manyanet, Fosca i d'Assua.

Pel vessant meridional, sobre Orcau, és encinglerat. Per això les defenses estaven orientades a ponent, al nord i, especialment a llevant, sobre el Serrat de la Costa Gran que és per on es varen intentar l'assalt les brigades republicanes. Des del cim, per camí ben fressat baixarem en direcció NE a la carena d'aquest serrat.

Serrat de la Costa Gran (1206m)

Així que ens enfilem sobre el rimer turó (cota 1206) ja trobem més restes de trinxeres, pel que sembla d'una posició republicana. Continuem carenejant (E) i uns tres-cents metres més enllà el camí baixa a mà dreta pel solell per continuar com a pista. Però, com que volem albirar més trinxeres, ens cal seguir carenejant, ara fora de camí, buscant el millor pas.

Pista de les Collades (1167m)

Sortim a la pista, continuació del camí que hem deixat abans, i la seguim a mà esquerra (E), en baixada. Després d'unes llaçades la pista va a passar per sota de

dues línies d'alta tensió que transporten el la producció de les centrals de la Vall Fosca, d'Esterrí i Tavascan.

Entre la primera i la segona línia la pista fa un gir a mà dreta, moment en que la deixem, per un camí a mà esquerra.

Collades de Baix (975m)

Entre el Montagut i el Serrat de la Costa Gran. Pas natural i entre la Conca Dellà i la de Dalt. També conegut com a collades de Basturs. (1)

Amb un gir de 90° prenem el camí de les Collades que baixa (N/NW) pel marge de la Llau (barranc, torrent) homònima. Ben fressat, ens deixa a la vall de Carreu.

Riu de Carreu (698m)

El creuem al gual. Recuperem alçària per l'altre marge i sortim al costat de les ruïnes de casa Boer. Poc més enllà albirem cal Janiot (2) i les ruïnes de l'ermita de Sant Martí de Vilanoveta, en una àmplia zona de feixes de conreu.

Sortim sobre una pista i la seguim (W). Quan es bifurca, anem pel ramal de la dreta. Fem un gir de 90° a mà esquerra i continuem vorejant una llarga feixa de conreu fins a l'alçada d'una barraca i uns coberts que veiem a mà dreta. En aquest punt un rètol ens indica un corriol que s'enfila a les trinxeres.

Búnquer de Vilanoveta (750m)

És una línia de trinxeres i nius de metralladora, de més d'un centenar de metres a la carena d'un turó que, pel vessant de migdia, s'alça abruptament sobre el riu de Carreu i pel nord domina el pas de la vall. Construïda amb pedra i morter, és la més sòlida que hem vist en tot l'itinerari. Des del punt més enlairat podem albirar sobre un turó veí les ruïnes del casal fortificat de Sant Pere de Vilanoveta.

Retornem a la pista i seguim vorejant la feixa de conreu fins a creuar una tanca on retrobem el ramal de pista que havíem deixat. La seguim a mà dreta fent una ampla llaçada per salvar la Llau Gran fins que una fita ens senyala un camí a mà esquerra.

Camí vell de Travet (645m)

Travessem una altra llau. El camí és molt aixaragallat al començament. Aviat podem albirar l'ermita de Santa Maria del Camp, i poc més enllà Aramunt Vell i la Torre dels Moros.

Baixem a creuar el barranc dels Rius i ens enfilem per l'altre marge, ara per camí empedrat. Sortim a la pista d'accés al poble, antic camí de Pessonada, que prenem a mà esquerra. Ens en desviem per pujar, fora de camí, a la Torre dels Moros.

Torre dels Moros (642m)

El Castell d'Aramunt, popularment conegut com la Torre dels Moros, està situat dalt d'un turó al costat del d'Aramunt Vell. Documentat d'ençà el 958, se'n conserva una torre circular d'uns 7 metres d'alçada.

Baixem pel vessant ponentí, que és per on hi ha el camí, i ens adrecem a Aramunt Vell.

Aramunt Vell (652m)

Aramunt va créixer concèntricament a partir dels recinte murallat de l'església de Sant Fructuós i un castell, a la part més alta. Era una vila closa on la disposició de les cases formava la muralla, a la que s'hi accedia per tres portals: el de Dalt o de Fuses, el de Baix i el del castell. La travessaven costeruts carrerons empedrats. Emplaçada en un lloc estratègic i aturonat, amb el vessant de migdia encinglerat sobre el riu de Carreu i proper al camí ral que unia l'Urgell amb França.

Està documentat d'ençà l'any 959, amb el nom d'Eramonte. A partir dels anys 40 del segle passat, s'abandona el recinte clos i resta deshabitat, el que provoca la seva degradació i ruïna (3). Alguns edificis fora muralles s'estan rehabilitant.

Retornem al camí pel que hem vingut i el seguim a mà esquerra, circumval·lant el turó i anem a buscar el que hi accedeix pel Portal de Baix. Passem pel costat de casa Jaumet, que és una de les poques que està rehabilitada i es conserva en bon estat. Un bonic camí empedrat ens deixa al costat de la font.

Font Vella (547m)

Abeurador, safareig, viver i font en un bell i frescal indret al costat del barranc dels Mians. Continuem per un corriol pel costat del barranc, entremig de feixes d'horta que aprofiten l'aigua de la font. El deixem per enfilar-nos per un camí carreter a les Eres d'Aramunt, que creuem fins al punt de partida.

- (1) Conta la llegenda, tal com recull Pep Coll al seu llibre Muntanyes Maleïdes, que aquest indret era el punt on s'aplegaven les bruixes de la Conca per ballar. Aquí s'hi va topar l'hereu de casa Bastida d'Orcau una nit que hi passava tot traginant vi.
- (2) Segons el mapa de l'ICGC, casa Toà. Podria tractar-se d'un error: ben a prop, a Abella de la Conca, als peus del Tossal de Gallinova hi ha un mas amb el mateix nom.
- (3) És arriscat endinsar-se per segons quins racons per l'estat de ruïna que presenten. Com per exemple el Portal de Baix.